

Əliyusif MƏMMƏDOV

Müəllim,

Azərbaycan Kitabxana İşinin İnkişafı Assosiasiyasının üzvü

FRANSA VƏ AZƏRBAYCAN: KİTABXANA MÜTƏXƏSSİSLƏRİ ARASINDA PROFESSIONAL ƏLAQƏLƏR

Dünya dövlətləri birliyinin tamhüquqlu üzvü olmuş Azərbaycan Respublikası bir çox digər sahələrdə olduğu kimi, təhsil, elm və mədəniyyət və digər sahələrdə də beynəlxalq əlaqələrini inkişaf etdirir, müxtəlif beynəlxalq proqramlarda get-gedə daha yaxından iştirak edir ki, bu da ölkəmizin həmin sahələrdə tərəqqisinə əhəmiyyətli təsir göstərir. Respublikamız üzrə belə proqramlarda nazirlik, idarə və təşkilatlarla yanaşı, təhsil müəssisələri də yaxından iştirak edirlər. Təhsillə əlaqədar beynəlxalq proqramlarda ən ilkin və intensiv iştirak edən təhsil müəssisələrindən biri ölkəmizin ilk ali təhsil ocağı olan Bakı Dövlət Universitetidir. Ən müxtəlif sahələrdə beynəlxalq əlaqələrin coğrafi əhatəsinə nəzər saldıqda isə belə əlaqələrin ilk növbədə Avropa ölkələri ilə qurulduğunu müşahidə etmək mümkündür. Azərbaycan Respublikası dövlət müstəqilliyinin bərpa edilməsinin ilk aylarından etibarən Avropa ölkələri ilə ən əvvəl diplomatik, daha sonra isə iqtisadi, siyasi, hərbi, təhsil, elm və mədəniyyət sahəsində əməkdaşlıq yaradılması yolunda ardıcıl fəaliyyət göstərir. Respublikamızın Avropa ölkələri ilə əməkdaşlığı son illər keyfiyyətcə yeni müstəviyə keçməkdədir. Əgər əvvəllər Azərbaycanın Avropa ilə əməkdaşlığı əsasən ikitərəfli əlaqələr ilə səciyyələnirdisə, indi artıq respublikamız Avropanın qitə miqyaslı təşkilat və qurumları ilə əlaqələr yaradır. Bunlara misal olaraq Respublikamızın Avropa Şurasının bir sıra nüfuzlu qurumlarında yaxından iştirakını göstərmək mümkündür.

Respublikamızın Avropa ölkələri ilə əməkdaşlığında Avropa Şurasının yaratdığı TACİS / TEMPUS proqramının böyük rolu vardır. Bir çox beynəlxalq proqramlar məhz bu proqramın çərçivəsində

həyata keçirilir. Məlum olduğu kimi, bu proqram çərçivəsində Avropa Şurası tərəfindən keçmiş Sovet respublikalarında və bir sıra başqa keçmiş sosialist ölkələrində həmin ölkələrin sosial strukturunun, iqtisadiyyat, elm, təhsil və bir sıra digər sahələrinin inkişafına yönəlmiş bir sıra layihələr həyata keçirilir. Azərbaycanın da qatıldığı bu layihələrdən bir qismi keçmiş sosialist bloku ölkələrində ali məktəblərdə təlimin səviyyəsinin yüksəldilməsinə, ali məktəblərin fəaliyyətinin müxtəlif sahələrində və struktur bölmələrində yeni metod və texnologiyaların tətbiqinə yönəldilmişdir.

Artıq bir neçə ildir ki, Azərbaycan ali təhsil sisteminin flaqmanı olan Bakı Dövlət Universiteti də həmin proqramın iştirakçısıdır. Bu proqram çərçivəsində Bakı Dövlət Universitetində idarəetmənin müxtəlif istiqamətlərinin inkişaf etdirilməsi və onun Avropa təcrübəsi səviyyəsində yenidən qurulması, yeni tədris kurslarının yaradılması və təhsil prosesinə tətbiqi və digər sahələrdə bir çox işlər görülmüşdür.

Məlumdur ki, dünyanın qabaqcıl ölkələrində təhsil sisteminin, xüsusən də ali təhsilin kitabxana, sənəd-informasiya təminatı vasitələrinin inkişafına müstəsna əhəmiyyət verilir. Hər bir təhsil müəssisəsində zəngin kitab, elektron və mikrosənədlər fonduna malik, ən yeni avadanlıq və texniki vasitələrlə, o cümlədən kompüterlərlə təchiz edilmiş, onlayn kataloqlara və sənəd informasiya resurslarına çıxışı olan kitabxanaların yaradılması ən zəruri iş hesab edilir. Belə kitabxanalar həm də yüksək ixtisas səviyyəsinə malik, öz sahələrində yaranan yenilikləri tezliklə mənimsəyib tətbiq etməyə qadir olan mütəxəssislərlə komplektləşdirilir. Bu səbəbdən də, TACİS / TEMPUS proqramı çərçivəsində yardım alan ali məktəblərdə mövcud olan elmi kitabxanaların işinin təkmilləşdirilməsinə, onlarda yeni texnika və texnologiyaların tətbiqinə, burada çalışan mütəxəssislərin peşə səviyyəsinin yüksəldilməsinə diqqət yetirilir və bu məqsədlə də həmin proqramın daxilində «Kitabxananın modernləşməsi» adlanan xüsusi ixtisasartırma və təkmilləşdirmə kursları fəaliyyət göstərir. Məhz həmin səbəbə görə də Bakı Dövlət Universiteti üzrə TACİS / TEMPUS proqramı ilə aparılan işlərin siyahısına BDU-nun Elmi Kitabxanasının fəaliyyətinin təkmilləşdirilməsi üzrə tədbirlər kompleksi daxildir. Bu kompleksə ilk növbədə Elmi Kitabxananın işinin kompleks avtomatlaşdırılması üçün ilkin zəminin hazırlanması, elementar səviyyədə olsa da, kitabxananın kompüter şəbəkəsinin (Intranet) yaradılması, elektron

kataloqun yaradılması üzrə işlərin başlanması, Elmi kitabxananın mövcud kompüter şəbəkəsinin yaradılması, elektron kataloqun yaradılması və bunlar ilə BDU-nun lokal şəbəkəsi arasında əlaqə (link) yaradılması kimi digər zəruri vəzifələr daxildir.

BDU-da kitabxana fəaliyyətinin günün tələblərinə müvafiq olaraq yenidən qurulması üzrə proqram həm də kitabxanaçı kadrların peşə səviyyəsinin yüksəldilməsi, onların kitabxana işinin yeni metod və texnologiyaları ilə tanış edilməsi və eyni zamanda BDU-da kitabxanaçı-bibliograf kadrların hazırlanmasında islahatlar aparılmasına hazırlıq görülməsi kimi ümdə vəzifələrin həllinə yönəlmişdir. Məhz bu vəzifələrin həllinə yardım göstərmək məqsədi ilə, BDU-nun Elmi Kitabxanasının 2 nəfər işçisi, Kitabxanaçılıq-informasiya fakültəsinin 1 nəfər magistrantı və bu sətirlərin müəllifinin daxil olduğu mütəxəssislər qrupu 2002-ci ilin noyabr ayının 9-dan 29-a qədər TACIS/TEMPUS proqramı çərçivəsində «Kitabxananın modernləşməsi» adlanan kurslarda iştirak etmək üçün Fransanın Lion şəhərində ezamiyyətdə olmuşdur.

Lion fransız kitabxanaçıları və informasiya mütəxəssisləri arasında onunla məşhurlur ki, ölkədə kitabxanaçılıq və informasiya elmləri üzrə ən yüksək ixtisas təhsili verən (A kateqoriyalı), eyni zamanda bu sahədə ən böyük ixtisasartırma və ölkədə bu elmlər üzrə ən iri elmi-tədqiqat mərkəzlərindən biri olan Milli Ali İnformasiya-Kitabxana Elmləri Məktəbi (MAİKEM) burada, daha dəqiq desək, son illər ərazicə Lionla qaynayıb-qarışmış Villeurban şəhərində yerləşir.

MAİKEM-in əsası 1963-sü ildə Parisdə qoyulmuşdur. O zaman həmin təhsil müəssisəsi Milli Ali Kitabxanaçılar Məktəbi adlanırdı. 1974-cü ildə məktəb Lion yaxınlığındakı Villeurban şəhərinə köçürülür. Sonra Villeurban Lion şəhərinin inzibati ərazisinə daxil olur. 1992-ci ildə məktəbdə modernləşmə keçirilir, orada tədrisin informasiya texnologiyaları üzrə səmtləşdirilməsi aparılır, onun statusu yüksəldilir və adı dəyişdirilərək indiki formasını alır. Hazırda MAİKEM Fransada kitabxana-informasiya fəaliyyəti sahəsində ən ali peşə ixtisası (A kateqoriyası) verən və milli miqyasda yüksək nüfuza malik təhsil ocağıdır. Bir sıra Avropa ölkələrində olduğu kimi, Fransada da hələ monastır kitabxanaları dövründən kitabxana müdirinə «mühafiz» (fransızca- «konservatör») deyilir ki, bu da peşə-ixtisas səviyyəsinə görə ən yüksək məqam olan A kateqoriyasına müvafiqdir. Bu məktəbdə həm də Fransada

kitabxanaçılıq və informasiya elmləri üzrə yeganə doktorantura və kitabxana işçilərinin peşə hazırlığı səviyyəsini yüksəltmək üçün daimi fəaliyyət göstərən kurslar da mövğuddur.

MAİKEM Fransada kitabxana-informasiya elmləri üzrə ən nüfuzlu dövrü nəşr olan «Bulletin des bibliothèques de France» («Fransa kitabxanaları bülleteni») adlı jurnal nəşr edir. MAİKEM-in 19 min nüsxə kitaba və digər sənədlərə malik kitabxanası, milli və beynəlxalq sənəd-informasiya resurslarına qoşulmuş özəl kompüter şəbəkəsi vardır. Məktəb ən yeni avadanlıq və texniki vasitələrlə təchiz edilmişdir. MAİKEM belə yüksək elmi-tədris və texniki potensialını lazımi səviyyədə saxlamaq üçün kifayət qədər maliyyə imkanlarına malikdir. Belə ki, 2001-ci ildə məktəbin büdcəsi təqribən 24 milyon frank və ya 3,6 milyon avro olmuşdur.

MAİKEM haqlı olaraq həm milli, həm də beynəlxalq səviyyədə yüksək nüfuza malikdir. Məhz buna görə də bura bir sıra xarici ölkələrdən oxumağa tələbələr gəlir, kitabxana-informasiya mütəxəssisləri isə müxtəlif ixtisasartırma və stajorluq proqramlarında iştirak edirlər.

MAİKEM bir sıra proqramları UNESCO və TACIS/TEMPUS ilə əməkdaşlıq çərçivəsində həyata keçirir. MAİKEM-in məhz yüksək tədris və elmi potensiala malik olduğu üçün, TACIS/TEMPUS proqramı tərəfindən o, bir baza müəssisəsi kimi seçilmişdir və beynəlxalq proqramlar üzrə Avropa ölkələrinə stajartırmaya göndərilən bir çox kitabxanaçılar və informasiya mütəxəssisləri məhz buraya gəlirlər. Hazırda MAİKEM Avropanın, Afrikanın və Asiyanın bir sıra ölkələrinin - o cümlədən MDB ölkələrinin bir sıra ali məktəbləri, kitabxanaları ilə əlaqə saxlayır. Belə ölkələrə misal olaraq Qırğızıstanı, Ukraynanı, Rusiya Federasiyasını, Şimali Afrika ölkələrini göstərmək mümkündür.

Səfər ərəfəsində mən bu məktəbdə olacağımı bildikdən sonra, burada özümün BDU-dakı fəaliyyətimlə əlaqəli hansı məsələləri və problemləri öyrənməyi planlaşdırmağım barədə xüsusi əsaslandırma yazdım və təqdim etdim. Bundan başqa, mən MAİKEM-də keçiriləcək ixtisasartırma kursunun məzmunu ilə tanış olmaq istəyərkən TEMPUS proqramı ilə məşğul olan koordinator vasitəsi ilə MAİKEM-ə dəfələrlə müraciət etsəm də təəssüf ki, belə məlumatı ala bilmədim.

Mən və mənim həmkarlarım Lion şəhərinə 2002-ci il noyabrın 9-da çatdıq. Ölkədə bu zaman istirahət və bayram günləri

olduğu üçün bizim iştirak edəcəyimiz kurslar noyabrın 12-də başladı. Onu da qeyd etmək lazımdır ki, bizimlə bir zamanda həmin kurslarda iştirak etmək üçün Qırğızistan Respublikasının paytaxtı Bişkek şəhərindən Bişkek Politeknik İnstitutunun Elmi Kitabxanasının bir qrup əməkdaşı da gəlmişdi və bizim bütün məşğələlərimiz qırğız həmkarlarımız ilə birlikdə keçirdi. Məşğələlərdə fransız dilindən rus dilinə tərcümə qırğız kitabxanaları ilə birgə gəlmiş Bişkekdəki Fransa Səfirliyinin Mədəniyyət Mərkəzinin əməkdaşı tərəfindən aparılırdı. Lakin o, bu səfərdə iştirak edəcəyini əvvəlcədən bildiyinə baxmayaraq, heç bir hazırlıq işi aparmamışdı və buna görə də kitabxana-bibliografiya terminlərini və proseslərini bilmədiyindən tərsüməni çox aşağı səviyyədə aparırdı. Bu səbəbdən də mən və digər iştirakçılar mühazirəni apararıq mütəxəssislərə və tərsüməçiyə müraciət edərək bu və ya digər məsələyə aydınlıq gətirməsini xahiş etməli olurduq. Belə bir vəziyyət bu məşğələlərin səviyyəsinə çox mənfi təsir edirdi.

MAİKEM-də olduğumuz ilk gün ali məktəblə ümumi tanışlığa həsr edildi və biz ilk növbədə onun kitabxanası ilə tanış olduq. Kitabxananın bir struktur vahidi kimi daxil olduğu Kitabxana Resursları Mərkəzinin əməkdaşı, A kateqoriyalı kitabxanaçı («konservator») Daniella Nikke bizə kitabxananın quruluşu və yerinə yetirdiyi vəzifələr barədə ümumi məlumat verdi. Noyabrın 13-dən etibarən bizə Parisdə yerləşən Madiadiks şirkətinin mütəxəssisi, Paris-10 Universitetinin əməkdaşı İv Derişar «Sənədlərə mütəsərlilik» mövzusunda məşğələlərə başladı.

Məşğələnin ilk iki günündə o müasir kataloqlaşdırmanın əsas problemlərindən - predmetləşdirmədən, təsnifləşdirmədən, müxtəlif dillərdə kataloqun tərtibi xüsusiyyətlərindən bəhs etdi. Bunlardan əlavə, İv Derişar kataloqların informatizasiya probleminə xüsusi diqqət yetirdi. O müasir kitabxana-bibliografik praktikasında xüsusi əhəmiyyət kəsb edən digər problemə də toxundu. Bu da son zamanlar kitabxanaların fonduna daxil olan sənəd axını içərisində oxunması, istifadəsi üçün xüsusi qurğular tələb edən sənədlərin xüsusi kütləsinin artmasıdır. Son dövrlərdə miqdarı xüsusilə artan belə sənədlərdən müxtəlif standartlarda yazılmış, özündə mətn, çertyoj, təsvir və hətta musiqini əhatə edən lazer disklərini (CD, DVD və s.) misal gətirmək olar. Qeyd etmək lazımdır ki, Fransada yeni tipli belə sənədlərə xüsusi diqqət yetirilir. Heç də təsadüfi deyildir ki, fondu əsasən bu tipli sənədlərlə komplektləşdirilən

mütəsərlilər- mediatekalar məhz Fransada meydana çıxmış və bu məfhum beynəlxalq leksikona məhz fransız dilindən keçmişdir. Son bir-iki ildə isə bibliografiyalaşdırma prosesi üçün prinsipə yeni obyektlər olan qeyri-maddi və ya virtual sənədlərin təsviri və axtarış sistemlərində əks olunması aktual məsələlərdən birinə çevrilmişdir. İv Derişar söylədi ki, fransız və dünya sənəd-kommunikasiya sistemlərində qeyri-maddi sənəd və ya virtual sənəd deyərək, kompüter avadanlığında rəqəm texnologiyaları əsasında yaradılan və heç bir maddi daşıyıcıda (kağızda, maqnit diskində, lazer diskində və s.) çap, nəşr və ya qeyd edilməyən və istifadəyə kompüter informasiya şəbəkələri vasitəsi ilə çatdırılan sənədlər nəzərdə tutulur. Belə sənədlərə misal olaraq o, onlayn jurnalları, qəzetlərin Internet versiyalarını, iri Internet səhifələrini göstərdi.

Sonrakı günlərdə İv Derişar Fransada Milli miqyasda uçot-qeyd bibliografiyasından və ölkə miqyasında bibliografik informasiya massivinin yaradılmasından bəhs etdi. O qeyd etdi ki, Fransa Milli bibliografiya yaradılması sahəsində zəngin ənənələrə malikdir və Fransa Milli Kitabxanasının başçılığı ilə bu iş ardıcıl olaraq davam etdirilir. Bu ölkə həm də ənənəvi formada olan bibliografik mənbələrin rəqəm formasına konversiya edilməsi sahəsində qabaqcıl mövqelərə malikdir. Hazırda Fransa Milli Bibliografiyası 7,7 milyon bibliografik təsviri əhatə edir və bu rəqəm daim artmaqda davam edir. Həmin bibliografik informasiya massivi həm kartoçka, həm də elektron formada (MARC standartında) və onlayn mövcuddur. O, ayrıca məşğələlərdə MARC və İSBD standartları əsasında təsvirlərin tərtibini əyani nümunələrlə izah etdi. O, xüsusən də çoxdillilik məkanda (məsələn, MDB ölkələrində) bibliografik təsvir üçün böyük əhəmiyyət daşıyan transliterasiya probleminin ayrı-ayrı aspektlərini şərh etdi. Bu zaman o MARC formatında (MARC formatının Fransada istifadə edilən INTERMARC versiyasında) və İSBD əsasında sənədlərin bibliografik təsvirini müqayisəli şəkildə apararaq onların xüsusiyyətlərini izah etdi.

İv Derişar Fransada kataloqlaşdırma və konversiya sahəsində bu ölkənin təcrübəsi barəsində də bir çox maraqlı faktları şərh etdi. O, Fransa universitet kitabxanalarının kollektiv olaraq yaratdığı SUDOC onlayn kataloqundan və eləcə də OCLC kataloqundan ətraflı bəhs etdi. O dünya miqyasında qəbul edilmiş bibliografik təsvir standartlarına nümunə olaraq İSBD standartından və onun tətbiqi məsələlərindən, təsvir üzrə Fransa Milli standartı olan NF

224-50 standartından, ABŞ-ın AACR-2000 standartından ətraflı bəhs etdi. İv Derişar MARC formatında biblioqrafik təsvirlərin tərtibinin xüsusi ilə vacib məsələlərinin izahına ayrıca məşğələ həsr etdi. O qeyd etdi ki, bir çox hallarda sənədin sərlövhəsi onun məzmunu haqda məlumat əldə etməyə imkan vermir. Bu çətinliyi aradan qaldırmaq üçün predmetləşdirmə prosesindən və bu prosesin əsasında duran predmet rubrikalarından (fransızca-vedett) istifadə edilir. O qeyd etdi ki, dünya miqyasında məşhur olan ABŞ Konqress Kitabxanasının Əlifba-predmet göstəricisi (LCSH) dünyanın ən mükəmməl göstəricilərindən biridir. Bu sahədə Kanadada çox iş görülmüşdür və həmin göstəricinin fransız dilində analoqu Kanadanın Laval Universitetinin mütəxəssisləri tərəfindən tərcümə edilərək uyğunlaşdırılmışdır. Fransa Milli kitabxanası isə həmin tərcümə variantı əsasında RAMEAU adlı Əlifba-predmet göstəricisi versiyası yaratmışdır.

MARC formatında yaradılmış elektron kataloqda sənədin predmet rubrikasının düzgün müəyyənləşdirilməsi böyük əhəmiyyətə malikdir. MARC formatında avtoritet qeydlərin tətbiqi məsələlərdən bəhs edən mütəxəssis izah etdiyi məsələlər barədə bir sıra əyani misallar gətirdi. Kataloqlaşdırma sahəsində Fransa təcrübəsindən ətraflı bəhs edən İv Derişar qeyd etdi ki, bu ölkənin əksər kitabxanalarında mövcud sənəd fondunun məzmununu əks etdirən xüsusi tezauruslar yaradılmışdır. Onlar həm biblioqrafialaşdırma, həm də biblioqrafik axtarışda geniş istifadə edilir.

İv Derişar Fransada kataloqların konversiyası sahəsində maraqlı bir təcrübəni də qeyd etdi. O göstərdi ki, Fransada retrokonversiya XX əsrin 70-ci illərindən etibarən başlamışdır. Bu işin daha sürətlə görülməsi üçün Fransa Milli biblioqrafiyasının kartoçkalrı Hind-çin regionu ölkələrində fəaliyyət göstərən şirkətlərə göndərilirdi. Həmin ölkələrdə işçi qüvvəsi ucuz olduğundan orada kartoçkaların rəqəm-elektron formatına keçirilməsi tez və ucuz başa gəlirdi.

Noyabrın 18-dən etibarən məşğələləri MAİKEM-in müəllimi Tyeri Lafuj aparmağa başladı. Onun məşğələləri sənədlərə, onların kodlaşdırılmasına, informatikanın ümumi məsələlərinə və informasiyanın təşkilinə həsr olunmuşdu. Məşğələlər zamanı o, informatikanın bir elm kimi yaranıb inkişaf etməsindən, informasiya texnologiyalarının kitabxanalarda tətbiqinin inkişafından bəhs etdi.

Sonrakı dərslərində o, verilənlər bazalarından və onları idarə etməyə imkan verən idarəetmə sistemlərindən bəhs etdi.

Lafujun apardığı məşğələlər də maraqlı idi və o öz predmetini yaxşı bilir və onu dinləyicilərə yaxşı çatdırmağı bacarırdı. Lakin onun dediyi bir sıra məlumatlar auditoriyanın böyük bir qisminə məlum idi. Digər məsələlərdən bir qismi isə İv Derişar tərəfindən izah edilmişdi.

Noyabrın 21-də MAİKEM-in əməkdaşları Elizabet Noel və Sabrina Quadaqna İNTERNET-lə bağlı seminar və praktiki məşğələlər apardılar. Madam Noel Telnet protokolundan, İNTERNET-də domen məsələsindən, İNTERNET şəbəkəsinin yerləşdirilməsi və qiymətləndirilməsindən bəhs etdi. Quadaqna isə saytların müxtəlif kateqoriyalar üzrə təsnifləşdirilməsindən danışdı. Əgər birinci müəllimə bəhs etdiyi məsələləri aydın şəkildə çatdırı bilirdisə, ikincisi ondan fərqli olaraq öz işini böyük çətinliklə yerinə yetirirdi.

Noyabrın 22-də məşğələni MAİKEM-in müəllimi Omar Larok apardı. O, öz məşğələlərini İNTERNET portallarının yaradılmasına və kitabxanalarda avtomatlaşdırma üzrə layihələrin tərtibinə həsr etmişdir. Müəllim tədris etdiyi məsələləri gözəl bilir və onu böyük pedaqoji ustalıqla dinləyicilərə çatdırı bilirdi.

Yenə həmin gün Tyeri Lafujun kataloqların yaradılması və İNTERNET-də yerləşdirilməsi mövzusunda məşğələ aparması nəzərdə tutulurdu. Lakin o, gələ bilmədiyindən məşğələni MAİKEM-in kitabxanasının işçisi Tyer Kalav apardı. O bizə məktəbin kitabxanasında tətbiq edilən kataloqlar, xüsusən də OPAC və SUDOC haqqında ümumi məlumat verdi. O bildirdi ki, OPAC kataloqunun MAİKEM ilə əlaqəsini o özünü təşkil edir və koordinasiya aparır. Bizim üçün maraqlı faktlardan biri də o oldu ki, MAİKEM-in kitabxanasının 5 işçisindən hər biri müəyyən elm və fəaliyyət sahələri üzrə həm ədəbiyyatın komplektləşdirilməsi, həm də həmin ədəbiyyatın biblioqrafik yazılarının tərtib edilməsi və ya alınması, elektron kataloqa daxil edilməsi üzrə məsuldur. Hal-hazırda bu kitabxananın kataloqunda 38 minə yaxın biblioqrafik yazı vardır.

MAİKEM-də olduğumuz müddətdə son məşğələ Parisdə elektron nəşrlərin yaradılması ilə məşğul olan mütəxəssis Olivye Pujol tərəfindən noyabrın 27-də aparıldı. O öz mühazirələrində rəqəm sənədlərinin hazırlanması və kitabxanalarda istifadə məsələlərini əhatə etdi. O qeyd etdi ki, bir çox nəşriyyatların məhsulu içərisində rəqəm sənədlər (elektron nəşrlər) kağızda nəşr

olunan kitablarla müqayisədə daha çox nəşr edilməyə başlamışdır. Rəqəm sənədlərinin çoxaldılması kitablara nisbətən dəfələrlə az maddi resurslar tələb edir. Nəticədə rəqəm sənədlərinin maya dəyəri xeyli az olur ki, bu da qiymətin aşağı olmasına gətirib çıxarır. Məhz buna görə də, dünyanın bir çox ölkələrində, o cümlədən Fransada kitabxanalar öz fondlarını komplektləşdirmək üçün rəqəm sənədlərindən daha çox istifadə etməyə başlamışlar. Rəqəm sənədlərinin digər bir əhəmiyyətli üstünlüyü bu sənədlərin kitablara nisbətən xeyli az yer tutması və eyni zamanda bir neçə məqsəd üçün istifadə edilə bilmə imkanındır.

Lionda olduğumuz müddət ərzində bir sıra digər tədbirlərdə də iştirak etdik. Məsələn, Fransanın toxuculuq sənayesi və tarixi sahəsində ən böyük ixtisaslaşmış kitabxanası və sənəd-informasiya mərkəzinin yerləşdiyi Lion Toxuculuq muzeyinə ekskursiya çox maraqlı oldu. Buradakı kitabxananın fondunda dünyanın bir çox ölkələrində nəşr edilmiş kitablarla yanaşı toxuculuqla bağlı xeyli izoqrafik nəşrlər, elektron sənədlər toplanmışdır. Buradakı İnformasiya Mərkəzi isə bu sənaye sahəsi üzrə elmi-texniki informasiyanı toplayır, emal edir və tələbatçılara çatdırır. Burada ən yeni informasiya texnologiyaların tətbiqinə böyük əhəmiyyət verilir. Xüsusən də müxtəlif toxuculuq məmulatlarının bədii tərtibatı ilə əlaqədar təsvirlər (imiclər) bankı xüsusi maraq doğurdu.

MAİKİM-də keçirilən digər maraqlı tədbir Fransanın Nansi Universitetinin və İngiltərənin Bredford Kitabxana Kollecinin nümayəndələrinin iştirakı ilə Bişkek Texniki Universitetinin Avtomatlaşdırılmış Kitabxana-Informasiya Sisteminin yaradılması layihəsinin müzakirəsini oldu. Mənim üçün BTU-nun avtomatlaşdırılmış sisteminin yaradılması ilə əlaqədar məsələlərlə tanışlıq böyük maraq doğurdu.

Bizim iştirak etdiyimiz digər maraqlı tədbir noyabr ayının 28-29-da Lionda yerləşən Ali Səviyyəli Dövlət İdarəetmə Kadrları Məktəbində keçirilən DocForum adlı tədbir oldu. Bu sanballı elmi məclisdə həm Fransadan, həm də xaricdən gəlmiş bu forumda sənəd-kommunikasiya sisteminin müxtəlif vəsilələrində və eləcə də digər səviyyələrdə baş verən informasiya prosesləri müzakirə edildi. Bu tədbirdə kitabxana, informasiya, kompüter texnologiyaları mütəxəssisləri, ənənəvi və elektron nəşriyyatların, kommunikasiya şirkətlərinin nümayəndələri bu sahələrin aktual problemlərini müzakirə edirdilər.

Lakin təəssüf ki, noyabrın 25-dən etibarən Bişkekdən gəlmiş tərcüməçi öz funksiyalarını yerinə yetirməyi demək olar ki, dayandırmışdı. Etdiyi tərcümələr isə çox aşağı səviyyədə idi və söhbətin nədən getdiyini belə müəyyən etməyə imkan vermirdi. Lakin biz tərcümənin faktiki olaraq olmamasını kompensasiya etməyə çalışdıq. Belə ki, mən DocForumun fasilələrində onun iştirakçıları ilə tanış olaraq bizim üçün maraq kəsb edən ayrı-ayrı məsələləri müzakirə etdim, bu tədbiri keçirən qurumun rəhbərliyi ilə görüşməyə çalışdım. DocForumun direktorunu görə bilməsəm də, onun köməkçisi ilə görüşüb gələcək əməkdaşlıq imkanlarını və qarşılıqlı əlaqələri müzakirə etdim, bu sahədə razılıq əldə etdim.

MAİKEM-də olmağımızın son günündə stajartırma kurslarının yekun müzakirəsi, qiymətləndirilməsi və iştirakçılara şəhadətnamələrin təqdim edilməsi mərasimi oldu. Tədbiri MAİKEM üzrə bu proqramın əlaqələndiricisi xanım Fransua Leruj aparırdı. BDU-dan gəlmiş digər həmkarlarım kimi, mən də öz təşəkkürümü ifadə etdim, keçirilən tədbirin müsbət və mənfi cəhətlərinə toxundum. Mən xüsusi olaraq belə bir tədbirin keçirilməsinə şərait yaradılması üçün MAİKEM-in rəhbərliyinə təşəkkürümü bildirdim. Lakin onu da vurğuladım ki, MAİKEM-də bu tədbirin keçirilməsinə lazımi qədər yaxşı hazırlıq işi aparılmaması üzündən və seminarın gedişində təşkilati işlərin zəif aparılması səbəbindən bu tədbirin potensial imkanlarının ancaq kiçik bir qismindən istifadə etmək mümkün olmuşdu və mən buna görə öz təəssüfümü bildirdim. Eyni zamanda, mən ona da ümid etdiyimi bildirdim ki, MAİKEM-də gələcəkdə belə tədbirlərin təşkilati hazırlığına daha böyük diqqət yetiriləcəkdir.

Ümumilikdə götürdükdə isə, mən iştirakçısı olduğum tədbirin aşağıdakı müsbət cəhətlərini qeyd etmək istəyirəm:

- Mən haqqında geniş təsəvvürə və ya müəyyən məlumata malik olduğum bir sıra məsələlər barədə bir qədər fərqlənən səpgidə və ya yeni aspektdə məlumatlar əldə etdim. Bunlara misal olaraq müasir dövrdə Fransada milli (dövlət) biblioqrafiyasının təşkilati aspektləri, Fransada həm milli, həm də müəyyən təsisatlar səviyyəsində (universitetlər, minisipalitetlər) kitabxanalar çərçivəsində yaradılmış onlayn biblioqrafik məlumat-axtarma sistemləri, MAİKEM-də kitabxana-biblioqrafik fəaliyyətin təşkili və burada yeni texnika və texnologiyaların tətbiqi, kitabxanaların onlayn elektron resurslarının yaradılmasının planlaşdırılması və həyata

keçirilməsi xüsusiyyətləri, nadir sənəd fondlarının, xüsusən də qədim kitabların rəqəmləşdirilərək mühafizəsi metodları, elektron sənədlər və o cümlədən elektron kitablar yaradılması sahəsində yeni yanaşma tərzii və texniki-təşkilati həllər, belə sənədlərin kitabxanalarda tətbiqi imkanları, kitabxana-biblioqrafik xidmətin təşkilində soraq-biblioqrafik aparatının Azərbaycandakından fərqli metodlarla təşkilinin xüsusiyyətləri, metaverilənlər (metadata) və onun kitabxana-biblioqrafik fəaliyyətin gələcək inkişafı üçün əhəmiyyətli məsələləri, rəqəm sənədlərindən istifadənin tənzimlənməsi sahəsində yeni tendensiyalar, informasiyalaşdırma zamanı zehni mülkiyyətdən istifadənin reqlamentləşdirilməsi aspektləri və s. barədə ətraflı və xeyli qiymətli məlumatlar əldə etdim.

Onu da qeyd etmək istərdim ki, mən özüm üçün yeni və maraqlı olan məlumatların böyük bir qismini məşğələ apararı müəllimlərlə və görüşdüyüm mütəxəssislərlə dialoqa girmək və suallar vermək yolu ilə əldə etdim.

İştirakçısı olduğum tədbirin mənfii və çatışmayan cəhətlərinə isə aşağıdakıları aid edə bilərəm:

- hələ tədbirdən bir ay əvvəl Bakıdan bu seminarın cədvəli və dərslərin tematik planlarının alınması üçün Liona, MAİKEM-ə dəfələrlə müraciət edilməsinə baxmayaraq, bu sorğuların cavabsız qalması və bizim tərəfimizdən lazımı hazırlıq işlərinin aparılmasının mümkün olmaması;

- MAİKEM tərəfindən Azərbaycan tərəfi üçün maraq kəsb edən məsələlərin əvvəlcədən müəyyənləşdirilməsi və aparılan məşğələlərin bu maraq və tələbə müvafiq olmaması;

- seminarın vahid konsepsiyası və metodikasının, keçilən kurs və onların ayrı-ayrı məşğələlərin arasında məntiqi əlaqə və ardıcılığın olmaması və nəticədə seminarın effektivliyinin azalması, ayrı-ayrı kurslarda mövzuların üst-üstə düşməsi;

- bir sıra müəllimlərin tədris etdiyi məsələni dərinləndirilməməsi və ya yaxşı hazırlaşmaması, yaxud pedaqoji qabiliyyətinin olmaması;

- bir sıra məşğələlərdə hamıya məlum olan məsələlərdən bəhs edilməsi;

- məşğələlər üçün materialların əvvəlcədən xeyli hazırlıq vaxtı olmasına baxmayaraq, tərtib və tərcümə (heç olmasa rus dilinə) edilməməsi, paylaşılan mövzu planlarının və digər yardımçı mətnlərin olmaması;

- praktiki məşğələ nümunələrində Azərbaycanla bağlı nümunələrin seçilməməsi;

- tərcüməçinin öz vəzifəsini yerinə yetirməyə hazırlaşmaması üzündən tərcümənin keyfiyyətinin aşağı olması və noyabrın 25-dən etibarən öz funksiyasını xeyli pis yerinə yetirməsi;

- təşkilati səhlənkarlıq üzündən bir sıra dərslərin boş keçməsi;

- Lionda olduğumuz müddətdə Toxuculuq muzeyinin xırdaca kitabxanası istisna olmaqla, heç bir başqa kitabxanaya və hətta bizim üçün vacib olan universitet kitabxanasına gedişin təşkil edilməməsi (Qeyd: Bu boşluğu doldurmaq üçün mən qısa da olsa vaxt taparaq Deni Didro adına Universitetlərarası Kitabxanaya gedərək onun işi ilə tanış oldum);

- kitabxana fəaliyyətinin təşkilində kadr amilinin əhəmiyyətini nəzərə alaraq və fakültə təmsilçisi kimi dəfələrlə müraciətlərimə rəğmən MAİKEM-də tədris fəaliyyəti və kadr hazırlığı (o cümlədən onların ixtisasartırma kursları) barədə hər hansı məlumatın alınmasının mümkün olmaması;

- seminar iştirakçıları üçün toxuculuq muzeyinə gediş istisna olmaqla, heç bir mədəni proqramın təşkil edilməməsi;

- beynəlxalq səviyyəli 3 həftəlik stajartırma kursunun nəticəsi olaraq təqdim edilən sertifikatın bu hər iki (BDU və MAİKEM) tədris müəsisəsinin prestijinə müvafiq olmayan aşağı texniki icra (ən nazik printer kağızında və ağ-qara çaplı) səviyyəsi və s.

Qeyd etmək istəyirəm ki, MAİKEM öz elmi səviyyəsi, texniki və digər potensial imkanları baxımından kifayət qədər yüksək səviyyəli təhsil və tədqiqat müəsisədir və belə kursların lazımı dərəcədə keçirilməsi üçün kifayət qədər imkanlara malikdir. Lakin təəssüf ki, bu imkanlardan lazımı dərəcədə səmərəli istifadə edilmədi.

Mən belə hesab edirəm ki, BDU və MAİKEM arasında qarşılıqlı əməkdaşlığın böyük potensial imkanları vardır. Bunu mənimlə görüşdə bu məktəbin direktoru professor Düpiğone Değussi də təsdiq etdi. Lakin həmin potensial imkanlardan mümkün qədər səmərəli istifadə edilməlidir. Professor Düpiğone Değussi BDU-nun Kitabxanaçılıq-İnformasiya fakültəsi ilə qarşılıqlı əməkdaşlığın inkişafı üçün əlindən gələni hər şeyi etməyə hazır olduğunu bildirdi. Məsələn, o bildirdi ki, MAİKEM-in ən yaxşı mütəxəssisləri ixtisasartırma kursları və yeni təcrübənin çatdırıl-

ması üçün fakültəmizə ezam edilə, fakültəmizdən bilikli, bacarıqlı və ən başlıcası fransız dilində lazımı səviyyəyə malik tələbələr MAİKEM-ə oxumağa göndərilə bilər.

Son olaraq qeyd etmək istərdim ki, iştirakçısı olduğum ixtisasartırma kurslarını fakültəmizin tarixində MDB məkanından kənarında iştirak etdiyimiz bu tipli ilk tədbir olaraq, bir sıra nöqsanlara baxmayaraq, ümumən uğurlu hesab edirəm. Mən orada bir çox yeni məsələlərlə tanış oldum, bir çox yeni fakt və biliklər əldə etdim. Ən başlıcası, Azərbaycan xalqına rəğbət göstərən, mənimlə və təmsil etdiyim kollektivlə əməkdaşlığa hazır olan bacarıqlı mütəxəsislərlə əlaqələr yaradıldı və həmin əlaqələrə əsaslanaraq gələcəkdə bir sıra birgə tədbir və layihələrin hazırlanıb həyata keçirilməsi üçün ilk addımlar atıldı.

Мамедов А.

*Установления профессиональных связей между
библиотечными специалистами
Франции и Азербайджана*

Резюме

В статье рассматривается прохождение курсов повышения квалификации для библиотечных специалистов под названием «Модернизация библиотек» организованные в рамках программы Совета Европы TACIS/TEMPUS. Эти курсы проходили с 6-е по 29-е ноября в Национальной высшей школе информационных и библиотечных наук (НВШИБН) расположенной в французском городе Виллеурбан (недалеко от города Лион), где принимали участие автор статьи и другие специалисты из БГУ.

Отмечается положительные стороны, новизна и значимость представленных знаний и недостатки этих курсов, а также необходимость расширения связей Библиотечно-информационного факультета БГУ с коллегами из Франции.